

Pressemeldinger/høringer

Krisesentersekretariatet
Storgata 11
0155 Oslo
Oslo 15.01.02
Det Kongelige Justis og Politidepartementet
Lovavdelingen
V/lovrådgiver Marianne Vollan
Postboks 8005, Dep
0030 Oslo

Høring til endringer av straffeprosessloven § 222a - Besøksforbudet

Organisasjon

Krisesentersekretariatet er en medlemsorganisasjon for 31 krisesentre/telefoner som arbeider med å sette problemstillingen til mishandlede og/eller voldtatte kvinner på dagsorden. Krisesentersekretariatet ble etablert i 1994, og blir drevet av en medlemskontingent basert på en liten prosentvis del av krisesentrenes/telefonenes totale budsjett.

Bakgrunnen for Sekretariatet, var et ønske om å samles i en felles organisering som skal bidra til å styrke krisesentrene arbeid utad. Sekretariatet er et bindeledd mellom krisesentrene, offentlige myndigheter, forskningsmiljøer, kvinneorganisasjoner i inn- og utlandet og samfunnet for øvrig.

Sekretariatet svarer også på høringer fra de forskjellige departementene. I tillegg koordinerer og videreformidler sekretariatet det store mangfoldet av reaksjoner som kommer både fra lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt plan. Sekretariatet utarbeider også pressemeldinger, informasjonsmaterieil, og er med på å profilere krisesentrenes arbeid utad. Parallelt jobbes det med å skape et tverrfaglig nettverk som på sikt kan være både premissleverandører og gi ny og bredere innsikt i problemstillingen.

Vold mot kvinner

Vold mot kvinner er et samfunnsproblem, og samfunnet har en plikt å ivareta de utsatte. Krisesentrene har vært og er, og kommer i uoverskuelig tid til å være, det viktigste sosialpolitiske tiltak for mishandlede kvinner i Norge. I over 20 år har vi kjempet for å kunne gi mishandlede kvinner et tilbud. Vi har helt bevist lagt oss på et lavterskel- tilbud, et sted kvinner og deres barn kan finne en voldsfri sone. Kvinner og barn som gjør bruk av tjenestene til krisesentrene er i dyp nød og søker tilflukt for å berge liv og helse.

Derfor er disse sentrene et sted der både kvinner og barn får være anonyme. Her foregår ingen overvåking eller utspørring. Det er flere gode grunner til at vi er meget varsom. Mishandlede kvinner opplever ofte å bli mistenkeliggjort eller man prøver å sykdomsforklare hennes oppførsel. I tillegg er også problematikken

meget skambelagt, og vi ønsker å gi den mishandlede kvinnen den tiden og den roen og tryggheten hun helt åpenbart trenger.

Krisesentrene er ikke institusjoner, men er lagt opp slik at de fungerer mest mulig som et hjem. Vi ønsker at brukerne i størst mulig grad tar vare på seg selv, og tar del i de daglige gjøremål. Dette er blant annet fordi vi ikke ønsker at kvinnen og hennes barn blir fremmedgjort eller pasientforklart. Parallelt mener vi at både kvinnen og hennes barn er tjent med å opprettholde en mest mulig dagligdags livssituasjon.

I år 2000 tok over 53 000 personer kontakt med et av landets krisesentre, enten på telefon, som dagbruker eller de måtte søke tilflukt på krisesenteret for å redde liv og helse. Dette året bodde 2 654 kvinner og 1 866 barn på våre krisesentre.

I Krisesentersekretariates brukerskjema for 2000 forteller 24 % av brukerne at de er drapstruet. Hver måned må kvinner, både med eller uten barn flytte fra et krisesenter til et annet på grunn av stygge og alvorlige drapstrusler.

Når hun så kommer til et nytt krisesenter vil hun få den nødvendige hjelp og informasjon til å etablere seg på nytt. Samtidig vil hun bli gjort kjent med de beskyttelsestiltak som samfunnet kan tilby.

Til en hver tid er det et tusentalls kvinner og barn på flukt i Norge, og da rømmer de svært ofte fra en tidligere samlivspartner. Mange av disse kvinnene har bodd på et krisesenter i lokalmiljøet og prøvd å etablere seg i samme kommune som overgriperen. Men mange ganger har trusel - bildet blitt forverret slik at flytting har vært nødvendig for å berge liv og helse.

Eks. Kvinne med barn ankommer til et krisesenter. Etter å ha fått ny bolig, samt besøksforbud og alarm, flytter kvinnen for seg selv. Mannen fortsetter å fremsette drapstrusler. Han ignorerer alle virkemidler og tiltak som blir iverksatt for å stoppe truslene.

Kvinnen kontakter igjen krisesenteret i hjemkommunen, og ber om hjelp til å flytte til et krisesenter i et annet fylke, for så å etablere seg i dette fylke med ny identitet.

Krisesenteret ordner dette. Like før kvinnen skal flytte, dreper mannen kvinnen om morgenen, etter at hun har levert barnet i barnehagen.

(Rettsaken mot den tiltalte mannen starter snart)

For å illustrere hvor ofte kvinner og barn må flykte, har Sekretariatet innhentet tall fra to krisesentre. Fra Vest Agder krisesenter forteller de ansatte at de i løpet av 2001 har flyttet 4 kvinner med 5 barn til et annet krisesenter for å berge liv og helse. Dette er kvinner som sentret ikke kunne garantere tryggheten til. I samme periode har Gjøvik krisesenter flyttet 5 kvinner til et annet krisesenter på grunn av drapstrusler.

På Vest Agder krisesenter har 5 kvinner ankommet fra andre deler av landet. Dette gjelder kun kvinner som kom direkte fra et annet krisesenter. I tillegg kom 9 kvinner direkte til senteret fra andre fylker, fordi et krisesenter i nærmiljøet ville være uaktuelt som alternativ. Her var trussel - bildet av en slik karakter at flytting

var det eneste alternativ. Fra Gjøvik krisesenter ankom det i samme tidsperiode 6 kvinner fra andre steder i landet. Grunnen er her den samme.

Vi har gjennom årene hatt flere tilfeller av unge jenter som flykter fra trusler om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. I de fleste tilfellene har det vært nødvendig å sende de til en annen krisesenter i landet, for så å prøve å etablere de unge i den nye kommunen. Krisesenteret har i startfasen her vært en viktig støttespiller, og da ofte i samarbeid med det offentlige hjelpeapparatet. Årsaken til disse flyttingene (i realiteten ren flukt) har vært:

- sterke trusler fra mishandler
- trusler fra kriminelle miljøer som mishandler er en del av
- mishandler har en stilling som gjør det umulig å skjule seg nær hjemstedet (f. eks. vokter, politi)
- trusler fra mishandlers familie
- trusler fra egen familie

I det hele tatt, trusler mot kvinnen og barna som gjør det svært vanskelig - eller umulig - for dem overhode å kunne oppholde seg på hjemstedet annet enn ved å være innendørs på krisesenteret.

Innholdet i truslene er - drap, kidnapping, lemlesting, "torpedoer", tvangsgifte osv.

Som tidligere sagt så har vi altså et tusentalls kvinner og barn i Norge som er flyktninger i sitt eget land. De flykter stadig. De lever med sine barn på hemmelig adresse med de strengeste sperringer. De er rettsløse og slettet fra samfunnet. Kvinner og barn lider. Barna mister sine venner og sitt nettverk, og på grunn av fars vold blir de fratatt sin barndom. Kvinnene mister jobb, nettverk, familie og lever i en konstant frykt. De vet at det er fare for liv og helse.

Fra 1995 fram til oktober 2000 ble 37 kvinner drept i Norge av sin samlivspartner/eks samlivspartner. I 2000 ble 11 kvinner drept (Kripes), og i 2001 ble 13 -14 kvinner drept. I ettertid viser det seg at flere av de drepte kvinnene gjentatte ganger hadde vært i kontakt med politiet. Men det synes som at det i svært mange tilfeller ikke nytter å tro at man får hjelp av politi eller lensmenn. Sekretariatet tør påstå at flere av de drepte kvinnene kunne ha levd i dag hadde politiet brukt de virkemidler som samfunnet har fått for å forebygge vold og drap.

Vold mot kvinner er kriminelle handlinger og utgjør en alvorlig trussel mot menneskeheten. Dette fratår kvinner og barn de grunnleggende fundamentale rettigheter, og er brudd på de grunnleggende menneskerettslige friheter til liv, helse og likestilling.

Rettsikkerhet?

Menneskerettighetene skal sikre enkeltindividets mest grunnleggende behov, og beskytte et hvert menneske mot overgrep og krenkelser. Alle har krav på samme verdi og verdighet i kraft av å være menneske, og staten har forpliktet seg til å sikre enhver disse rettighetene.

Vi opplever stadig at politi og påtalemyndigheter ikke ivaretar rettighetene til mishandlede kvinner. Man synes ikke å behandle dette alvorlige samfunnsproblemet med den seriøsitet som omfanget tilsier.

Det manglende tverrfaglige samarbeid mellom de forskjellige etatene er også under en hver kritikk. Her viser vi til blant annet til Wenche Jonassens forskningsrapport "Den gode vilje". Rapporten synliggjør dette problemet. Rapporten viser at den hjelp som tilbys er både vilkårlig og tilfeldig. Dette gjelder både tilgangen på økonomiske, psykologiske og sosiale resursser. Men samtidig er det på sin plass å rose enkeltpersoner eller prosjekter som tar vold mot kvinner alvorlig, og gjør en stor innsats.

I politiet erkjennes og utøves den kunnskap som man oppnår gjennom den praksis man bedriver. Men denne kunnskapen er ikke vitenskapelig viten, fordi man har ingen universelle regler, metoder eller kriterier som skiller denne viten fra ren tro.

Den viten som politiet påberoper seg er nært knyttet til den meget tradisjonstro praksis som utøves, og oppfyller dermed ikke de sannhetskriterier som vitenskapen stiller. Dette kommer spesielt godt frem når vold mot kvinner er tema.

Vi har i flere år sendt brev og resolusjoner til myndighetene om å få kvinnemishandling inn som et fagtema i alle undervisningsinstitusjoner i Norge, uten å ha lykkes nevneverdig.

Denne tradisjonstro og innimellom selvgode institusjonen som politiet er, synes heller ikke å ha fått med seg tankene og ideene bak kvinnefrigjøringen og likestillingen, og det ligger et hav av kvinneforakt i uttalelser fra enkelte tjenestemenn (lensmann Harald) som gjør ofrene i voldssaker til medskyldige. Politiet synes å stå overfor store utfordringer når det gjelder kjønns- og likestillingssynet.

Besøksforbudet har ved flere tilfeller vist seg å være en effektiv beskyttelse for kvinner som blir utsatt for trusler og vold. Men vi opplever også at mangelen på bruk av forbudet, og ikke minst den ineffektive bruken av de sanksjonsmulighetene som lå i loven før endringen kom i 2001, har ført til mange unødvendige voldsepisoder.

Når mannen bryter et ilagt besøksforbud, så har politiet i dag effektive sanksjonsmuligheter som i liten grad blir brukt.

Selv i dag, etter så mange år, gir fremdeles noen av våre medlemssentre tilbakemelding om at det fortsatt er vanskelig å få utstedt besøksforbudet til voldsutsatte kvinner. Våre erfaringer tilsier at det fremdeles er stor mangel på kunnskap om bruken av dette virkemiddel.

Vilkårene for å få utstedt besøksforbudet opplever vi som meget personavhengig og tilfeldig. Ved enkelte politidistrikt er "lista" for å få utstedt besøksforbudet lagt høyt, og ved andre politidistrikt er den lagt lavt. Dette finner vi uheldig, da kvinner som blir utsatt for trusler og vold bør få likt tilbud over hele landet. Kvinners opplevelse, og ikke minst den frykten som volden og truslene er med på å

generere, bør vektlegges i større grad ved utstedelse av et besøksforbud. Mange kvinner opplever at politiet bagatelliserer og fremstiller dem som hysteriske.

“Vi blir ofte ikke trodd eller tatt på alvor,” forteller mange kvinner etter å ha måttet flykte til politi eller lensmann. I en rapport av den svenske statsviteren Maria Bexelius, kommer det fram at kvinner som søker beskyttelse ofte må bevise sin troverdighet to og en halv gang så godt som menn. Kvinner som melder om stadige brudd på besøksforbudet opplever at saken blir henlagt, eller at politiet ikke tror på kvinnene og ikke etterforsker sakene. For oss ser det ut som om disse sakene ikke har høy prioritet.

Gjennom media har vi avdekket at besøksforbudet ikke fungerer for veldig mange kvinner. Før endringen av den utvidede strafferammen som ble iverksatt 02.03.2001, brukte politiet som argument at de ikke hadde mulighet til å varetektsfengsle en som hadde brutt besøksforbudet. Det var sjelden det ble nevnt at politiet faktisk kunne ta brudd på bestemmelsen opp for retten, og på den måten få dømt den som hadde brutt besøksforbudet. En mulig årsak er at domstolsbehandlingen er lang og ressurskrevende, så politiet anså det lite hensiktsmessig å påbegynne denne prosessen.

Etter at politiet har fått adgang til å pågripe og varetektsfengsle, eller ilegge forelegg for mindre alvorlige overtredelser ved brudd på besøksforbudet, opplever vi faktisk nesten ingen endringer.

Eks. Kvinne med to barn har søkt tilflukt i ny kommune på grunn av grov vold, samt alvorlige drapstrusler. Forholdet er anmeldt i mannens oppholdskommune, tiltale er tatt ut og saken skal for retten. Overgriper er ilagt besøksforbud, da det er stor fare for at en straffbar handling skal bli begått mot kvinnen. Overgriper oppsøker kvinnen, og ankommer hennes bolig med torpedo som er leid inn for å drepe kvinnen.

Kvinnen får varslet politiet, og overgriper, samt innleid torpedo blir fjernet. Overgriper blir fengslet til neste morgen, for så å bli sendt tilbake til oppholdskommune. Når vi spør politiet hvorfor han ikke ble fengslet for drapstrusler, samt dette grove bruddet på bestemmelsen, fikk vi til svar at de skulle ta opp dette bruddet ved rettssaken som ville bli holdt om en måned.

Dermed opplevde ikke bare kvinnen at brudd på besøksforbudet ikke gav følbare reaksjoner, men også de offentlige ansatte i kvinnens nye hjemkommune fikk merke konsekvensene gjennom det merarbeid som fulgte. Den redsel og frykt som en slik sak skaper anser vi for å være selvnlysende.

(episode fra juni 2001)

Krisesentersekretariatet får stadig henvendelser fra kvinner, og ansatte i hjelpeapparatet som ber om informasjon eller råd. De frykter for kvinners liv og helse. Vi opplever stadig at enkeltpersoner innen politiet tar kontakt for å få informasjon og veiledning i saker der kvinner som er drapstruet må flykte og/eller bytte identitet. At disse tar kontakt opplever Sekretariatet som meget positivt, samtidig som det indikerer en stor mangel på kompetanse innen etaten.

Krisesentersekretariatet har samarbeidet både med Familievoldsprosjektet på Stovner og i Bergen. Her utføres et meget bra arbeid. Men selv ved disse prosjektene er det flere utfordringer til forbedringer. Det er en stor svakheten i politiets arbeid at de ofte ikke får registrert husbråk, vold og trusler i vaktjournalen. Dette anser vi som meget uheldig, da dette innebærer at det blir lite oversiktlig med henblikk på å kunne foreta en helhetlig vurdering av hvilke beskyttelsestiltak som bør iverksettes.

Departementet foreslår at reglene om besøksforbudet skal bli enklere å praktisere. Målet er å legge forholdene til rette slik at reglene blir praktisert likt, samt gjøre det til et mer effektivt virkemiddel for å forebygge vold.

Det synes som om tanken bak en hver endring fra departementet side er god, men det er naivt å tro at kun endring av ordlyd og utforming skal gjøre bestemmelsen til et effektivt virkemiddel. Som Sekretariatet har påpekt ved flere anledninger, kunnskap og holdninger i forhold til problematikken vold mot kvinner er for dårlig, ikke bare i politiet, men i samfunnet forøvrig.

For å kunne gi de volds og trusselutsatte lik rettssikkerhet, samt en optimal hjelp, utarbeidet Sekretariatet forslag til en instruks for politiet i saker der kvinner utsettes for vold eller trusler av nåværende eller tidligere samlivspartner (jan. 01). Forslaget ble godt mottatt. Representanter fra Politidirektoratet, Justisdepartementet, Likestillingssenteret og Sekretariatet har i en arbeidsgruppe ferdigstilt et forslaget til instruks.

En viktig forutsetning for gjennomføring av en standardiserte retningslinjer/instruks er at det oppnevnes en fast kontaktperson (familievoldskoordinator) ved politidistriktet, lensmannskontoret eller politistasjon avhengig av befolkningsgrunlaget i som ilegges hovedansvaret for gjennomføring av de tiltak som fremkommer i instruks. Statssekretær i Justisdepartementet Rita Sletner, har i brev til Sekretariatet lovet at disse stillingene skal være på plass i løpet av 2002 i de 27 nye politidistriktene.

Samtidig er det foreslått å etterutdanne politiet ved Politihøgskolen for de personene som skal inneha stillingene som kontaktpersoner.

Krisesentersekretariatet mener at utdanning og etterutdanning, ikke bare for politiet, men også for offentlige ansatte som kommer i kontakt med kvinner og barn som blir utsatt for vold på styrkes betraktelig. Politiet er en viktig instans, som ofte møter volds og trusselutsatte kvinner som første instans. Politiet kommer i kontakt med kvinnene på to måter. Enten gjennom at kvinnen selv anmelder, eller at politiet møter kvinnene ved det som fremdeles kalles "husbråk". Dermed er kunnskap og holdninger til dette problemet særdeles viktig. Hvis alle disse tiltakene blir iverksatt ved hvert politidistrikt, kompetansen blir hevet, samtidig som de nye reglene om besøksforbudet blir vedtatt og gjennomført, ja da har Krisesentersekretariatet fattet håp og tro om store forbedringer for å gi de trusselutsatte et bedre vern, samt lik behandling.

Kommentar til høringsutkast

Først vil Krisesentersekretariatet rose departementet for et høringsutkast som har er lett forståelig språk, særlig med henblikk på at mange av høringsinstansene ikke har juridisk bakgrunn.

Krisesentersekretariatet sier seg meget fornøyd med den foreslåtte ordlyden i lovutskastet: Påtalemyndigheten kan nedlegge besøksforbud dersom det er grunn til å tro at en person ellers vil:

Krisesentersekretariatet sier jeg enige i departementets forslag til ikke å endre vilkårene i dette punktet. "Besøksforbudet kan nedlegges bare når den forbudet skal beskytte, har begjært det, eller når det finnes påkrevd av allmenne hensyn. Derimot er det ikke et vilkår at det foreligger en anmeldelse; Et besøksforbud kan nedlegges også på grunnlag av et ikke straffbart forhold, eller der den fornærmede ikke ønsker å anmelde forholdet.

At allmene hensyn er tilstrekkelig for å nedlegge et besøksforbud, innebærer at forbudet kan nedlegges også i saker der den som har begjært et besøksforbud, har trukket tilbake begjæringen. (for eks. på grunn av trusler, noe som kan være praktisk der kvinner utsettes for vold).

Et besøksforbud kan altså nedlegges selv om den det skal beskytte, ikke ønsker det.

Når kvinnene forsøker å bryte ut er de som regel psykisk nedbrutt og de har ofte svært lav selvtillit. Kvinner tar ofte skylden på seg for det andre gjør mot dem. (Eva Akselsen - Erfaringer fra kvinneterapi) De retter alle reaksjoner mot seg selv. Selv om de er helt maktesløse i voldssituasjoner.

Skyld henger også nært sammen med kvinners identitet og kjønnsforventninger.

Fordommene ute i samfunnet er store rundt problematikken vold mot kvinner. Det vil alltid være de som mener at kvinnen selv er skyldig, at hennes oppførsel har provosert mannen til vold.

Skyldfølelse er nært knyttet til avmakt. Å være utsatt for grov fysisk eller psykisk vold er truende for den utsattes identitet. Spesielt når den hun har tillit til stadig utsetter henne trusler og vold. Ved at volden ikke er forutsigbar, mister hun etter hvert all kontroll.

I mange tilfeller er de både psykisk og fysisk truet av mannen. Svært ofte er de i tillegg redd for at barna skal utsettes for mannen maktregime i større grad enn før, og ser ikke hvordan de kan få hjelp til å komme unna voldsutøveren eller bli i stand til å stå økonomisk på egne ben. Derfor er det viktig at samfunnet setter en stopper for volden og truslene.

Studier viser at kvinner har vært utsatt for flere grove voldsepisoder før samfunnet reagerer. Vi vet også at kvinner har prøvd å få hjelp av politiet uten at det har nyttet. Mange kvinner har ikke tillit til verken politiet eller rettssystemet etter mange "skuffelser". Kvinnene føler hele tiden at de blir ansvarliggjort for den volden han utøver mot henne.

Det er derfor viktig at samfunnet reagerer for å få stoppet voldsspiralen. Det kan samtidig gi en større effekt overfor overgriper når det er politiet eller andre i det

offentlige hjelpeapparatet som har begjært besøksforbudet. Overgriper retter i mindre grad "hevnen" mot kvinnen.

Dessverre synes det som om det er sjelden politiet, eller andre i det offentlige hjelpeapparatet, som kan begjære besøksforbudet, bruker denne retten. Besøksforbudet skal gjelde for en bestemt tid, høyst ett år av gangen.

Påtalemyndighetens beslutning om å ilegge et besøksforbud skal være skriftlig og angi den forbudet er rettet mot, den skal beskytte og grunnlaget for forbudet. Det samme gjelder en beslutning om ikke å ilegge et besøksforbud. Den forbudet er rettet mot og skal beskytte, skal underrettes om påtalemyndighetens beslutning ved kopi av beslutningen. De skal samtidig gjøres kjent med sin rett til å bringe beslutningen inn for retten etter femte ledd første punkt. Den et forbud er rettet mot, skal også gjøres kjent med følgende av å bryte forbudet, jf. straffeloven § 342. Er det fare for opphold, kan beslutningen etter første og annet punktum gis muntlig, men den skal da snarest mulig nedtegnes.

Den forbudet er rettet mot og den det skal beskytte, kan til en hver tid kreve påtalemyndighetens beslutning i en sak om besøksforbud innbrakt for forhørsretten.

Krisesentersekretariatet sier seg enige i obligatorisk rettslig etterkontroll av beslutninger om å ilegge besøksforbud. Dette må gjelde både negative og positive beslutninger. Flere krisesentre har opplevd at overgriper har gått til forhørsretten for å få opphevet besøksforbudet uten at kvinnen har vært part i saken. Krisesentrene har sogar opplevd at kvinnene ikke ble orientert om beslutningen.

Eks .Kvinne med tre barn, som har vært utsatt for vold, ankommer krisesenteret. Hun og barna etablerer seg i egen bolig etter noen uker på krisesenteret. Truslene fortsetter, og etter en stor kamp, med støtte fra krisesenteret får hun innvilget besøksforbudet. Han går til forhørsretten og får besøksforbudet opphevet. Hun var ikke part i saken, og hun ble ikke orientert om beslutningen.

3.2 Forbud mot å oppholde seg i det felles hjem

Krisesentersekretariatet sier seg enige i at bestemmelsen nå er formulert slik at den åpner for å fjerne overgriper fra eget hjem. Eierskap til bolig må være uten betydning.

Fra 1992 til 31.12.2000 har 22 942 kvinner og 16 301 barn til sammen bodd 690 240 overnattingsdøgn på landets krisesentre. Takket være krisesentrene har kvinner i over 20 år hatt en mulighet til å berge liv og helse ved å flykte. Vi mener nå at det er på tide at samfunnet ansvarliggjør overgriper, slik voldsutøveren må forlate eget hjem når han utøver psykisk eller fysisk vold.

Samtidig er vår frykt at problemene vil eskalere. I et mishandlingsforhold utvikler det seg et skjevt maktforhold der den som mishandler tar kontroll og styring over livet til den som blir mishandlet. Det sosiale fallet ved å både "miste" kone og eventuelle felles barn, eget hjem, samt makt og kontroll, kan få overgriper til å bli enda mer aggressiv. Her vil vi henvise til svensk forskning som viser klart at volden og trusselene øker med 40% i bruddfasen.

Som tidligere nevnt, kan det synes som om kvinner og menn har ulikt forhold til skyld. (Eva Akselsen) Menn skyver ofte skyld fra seg. (Alternativ til Vold) For mange oppleves det katastrofalt å vedkjenne seg skyld, dette fordi skyldsbegrepet ofte blir synonymt med svakhet. Mange menn ser også på det som et tap å erkjenne at de ikke har rett. Spesielt vanskelig og truende er det ofte for menn å erkjenne at grunnen til avmakt kan ligge i deres kvinnesyn.

I dette perspektivet ser vi for oss et opprivende oppgjør i rettsinstansene om adgangen til boligen. Denne problemstillingen kan få særlig uheldige følger i grisgrendte strøk, hvor det sosiale fallet blir forsterket av "alle kjenner alle".

Vår bekymring, tatt i betraktning av overnevnte, hvordan skal samfunnet beskytte kvinnen og barna i hjemmet? Tilspisser konflikten seg? Flytter overgriper, som rapporten (Rosa Logar) fra Østerrike viser, hjem til sin mor, og blir dermed en belastning for henne? Kommer overgriper til å ta ut sin hevn og frustrasjon på sin mor eller andre kvinner? Nå skal man jo ikke lage seg bekymringer som det kanskje ikke er belegg for. Men det er viktig at vi får en samfunnsdebatt rundt disse spørsmålene.

Å få økt fokus på viktigheten av å utvikle tilbud til menn som utøver vold har ikke vært lett å få på den politiske dagsorden. I henhold til forslaget om å fjerne overgriper fra eget hjem er det viktig å få en bevisstgjøring rundt konsekvensene av bestemmelsen. Det er viktig at samfunnet har et behandlingstilbud å gi ham. Hvis ikke kan dette få uheldige følger for samfunnet som helhet. Krisesentersekretariatet krever at det parallelt ved gjennomføringen av endringene i Besøksforbudet må iverksettes tiltak for menn. Her vil vi henviser til Stovner politikammer som har hatt en satsning de siste årene. De henviser menn med vold og aggresjonsproblemer (frivillig tilbud) til Alternativ til Vold, som er et behandlingstilbud for menn som utøver vold mot samlivspartner.

I tillegg ser vi viktigheten av at krisesentrene må tenke nytt ved å bli mer proaktive i sitt arbeid. Det er vel særdeles naivt å tro at krisesentrene vil forsvinne ved at mannen blir fjernet fra eget hjem. Ut fra erfaring vil kvinnene trenge støtte og veiledning i bruddfasen.

Krisesentersekretariatet ser at samarbeidet med politiet og krisesentrene i en mer organisert og strukturert tverrfaglig enhet må styrkes. Krisesentrene vil ved å være mer proaktive i sitt arbeid, kunne støtte kvinnen i sitt eget hjem. På landsdelskonferansen for krisesentrene i Nord Norge, høsten 2001, hadde allerede krisesentrene dette oppe som et tema. De fleste som deltok var positive til dette, forutsatt at trykgheten ble ivaretatt for alle parter.

Vi lever i et flerkulturelt samfunn, og dette må det taes høyde for ved den nye bestemmelsen. Kvinner av utenlandsk opprinnelse har ikke andre behov enn norske kvinner som blir utsatt for vold, men mangler de nettverk norske kvinner har. Behovet for alle kvinner uansett kulturbakgrunn, er å slippe å bli utsatt for vold. I Norge har vi en kultur der individets frihet står veldig sentralt. I andre land der samfunnet er mer kollektivt orientert er dette annerledes, og i mange kulturer er det vanskelig for kvinner å skille seg.

Samtidig er det et faktum at mange kvinner av utenlandsk opprinnelse har dårligere økonomi enn norske kvinner, og dermed dårligere muligheter til å klare seg på egen hånd.

Kvinnene er ofte ikke bare truet av overgriper, men av venner og andre familiemedlemmer. Her har samfunnet store utfordringer. En aktiv integreringspolitikk overfor kvinner med flerkulturell bakgrunn må styrkes. Samtidig må samfunnet forsterke nettverket og ressursene rundt kvinnene. Det er viktig at politiet tar seg tid å lytte til kvinnene, slik at hun har en mulighet til å definere sin egen situasjon. Ved å fjerne mannen fra eget hjem, blir det viktig å gi henne støtte og hjelp på hennes premisser.

Nettverk for kvinner med funksjonshemning og Kriresentersekretariatet har erfaringer som tyder på at vold og overgrep mot kvinner med funksjonshemning er et alvorlig samfunnsproblem. Det finnes lite spesifikk kunnskap omkring dette, men undersøkelser som er gjort tyder på at forekomsten av vold og overgrep øker ved økt grad av behov for personlig hjelp. Få kvinner med funksjonshemning søker Kriresenter ved vold eller overgrep, noe som bla. kan ha sammenheng med at de fleste kritesentrene ikke er tilrettelagt for å ta imot funksjonshemmede.

Streng praksis ved bevisførsel, sammen med mangel på kunnskap innen helse- og rettsapparatet bidrar ofte til at rettssikkerheten svekkes for kvinner med funksjonshemning. Kunnskap og kompetanse på området er dårlig, da dette har vært et "skjult og tabubelagt" samfunnsproblem.

Det kan virke som om kvinner med funksjonshemning ikke antas å være like utsatt for vold og overgrep som andre kvinner.

Regjeringens handlingsplan "Vold mot kvinner" slår fast at mange kritesentre er ikke tilrettelagt for kvinner med funksjonshemning. Kriresentersekretariatet har i rapport til Barne- og familiedepartementet kartlagt hvem kritesentre som har ferdigstilt boligene, slik at kvinner med funksjonshemning har mulighet for å flykte fra voldsutøveren. Rapporten viser klart at samfunnet har store utfordringer i forhold til å bedre standarden, samt tilrettelegge kritesentrene for kvinner med funksjonshemning. (se også rapporten "Forslag til kostnadsmodell for kritesentrene"- BFD, 09.08.01).

Ved å fjerne en overgriper fra eget hjem, vil livssituasjonen for kvinner med funksjonshemning som blir utsatt for vold bli betraktelig lettere. Kvinnenes hjem er tilrettelagt for kvinnenes grad av funksjonshemning. Sekretariatet anser det som særdeles viktig at kvinnene får bli i sin egen bolig, samtidig som samfunnet må styrke den støtten og hjelpen hun vil trenge i en bruddfase. Det er problematisk å lovregulere det skjøre samspillet mellom mennesker, og ikke minst hvordan slike eventuelle lover skal håndheves. Dette fordi kjærlighetens samspill sjelden foregår i det offentlige rom. Dette sjelelige samspillet foregår som regel i en lukket og intim sfære, og her rår kjærlighetens lover.

Kriresentersekretariatet har også en filosofi som sier at man retter ikke opp en ugjerning, ved å begå en ny. Når begrepet "uforholdsmessig inngrep" for utøveren ved å fjerne ham fra egen bolig skal vurderes, finner vi det vanskelig å kvalifisere

kravet. " Dette gjelder særlig hvis han foreløpig ikke har utøvd vold eller opptrådt krenkende", sier departementet i høringsutkastet.

Samtidig vet vi gjennom vårt arbeid på krisesentrene at når politiet nedlegger et besøksforbud, har overgriper allerede utøvd vold og opptrådt svært truende overfor kvinnen.

Krisesentersekretariatet mener at det ikke er et "uforholdsmessig inngrep" å fjerne en overgriper som utøver psykisk vold. Vi vet at den psykiske volden som kvinner blir utsatt for er like alvorlig, gir store helseskader og undertrykker like mye som den fysiske. Samtidig er det vanskelig å bevise denne form for vold. Kvinner blir psykisk mishandlet gjennom psykisk plaging, ekstrem kontroll av adferd og økonomi, isolering og systematisk nedbryting av kvinnens selvtillit. Andre mer uklare former som går på økonomi kontroll og lignende. Økonomisk vold - ved maktutøvelse i form av kontroll over økonomiske ressurser. Spesielt der kvinner er uten inntekter eller har begrensede inntekter, vil mannen i stor grad utøve kontroll over kvinnenens liv dersom kvinnen ikke har tilgang til parets økonomiske ressurser.

Sosial vold - ved maktutøvelse ved at han isolerer kvinnen ved å begrense kontakten med venner, familie, kollegaer og naboer. Dette medfører at til at andre ikke får innsyn i hva som foregår, og at kvinnene blir totalt isolert.

Psykisk vold/trusler - latterliggjøring, taushet, avvising, skremme eller ydmyke med våpen, trusler om voldtekt, drapstrusler, eller trusler om å ta sitt eget liv, truer med å anmeld deg til barnevernet hvis du går osv.

Materiell vold - han knuser ting i sinne, sparker til dører, møbler osv med hensikt å true, kontrollere eller ydmyke kvinnen.

Samtidig synes det å være et trekk at voldsutøveren bruker barna i et strategisk spill for å motvirke at kvinnen forlater ham. Kvinnene er redde for å miste omsorgen for barna, eller de blir engstelige ved tanken på en framtidig omsorgsdeling. Dette fordi mannen har vist sider ved seg selv som skremmer, og samtidig er kvinnen bekymret for barnas utvikling innenfor rammene av et hjem preget av vold.

Disse forholdene gjør at kvinnene har problemer med å se noen vei ut av forholdet, selv etter at de er kommet fram til en erkjennelse om at både de selv og eventuelle barn vil ha best av å komme seg bort fra mannen. I tillegg er kvinnene som har vært utsatt for fysisk vold, ofte redd for den som har utøvet volden og har ofte fått sterke trusler om vold rettet mot seg etter at de hadde forlatt mannen. I flere tilfeller har mannen i tillegg truet kvinnens familie og andre hjelpere som støttet henne i bruddet med mannen.

Samtidig er det et paradoks at samfunnet aldri har stilt spørsmål ved at så mange kvinner og barn må flytte for å berge liv å helse. I de tilfellene der drapstruslene er store, må kvinner flykte. De mister ikke bare sitt hjem, nettverk og sin familie, men også jobb, og dermed sin økonomiske trygghet. Kvinner opplever ikke bare "uforholdsmessig inngrep", men at de mangler et fullstendig menneske rettslig vern. Med bakgrunn i overnevnte foreslår Krisesentersekretariatet:

Straffeprosessloven § 222 a lyder som:

Påtalemyndigheten kan nedlegge besøksforbud dersom det er grunn til å tro at en person ellers vil

a)
begå en straffbar handling overfor en annen person,

b)
forfølge en annen person, eller

c)
på annet vis krenke en annens fred

Forbudet kan nedlegges dersom den som forbudet skal beskytte, har begjært det, eller av allmene hensyn krever det. § 170 a gjelder tilsvarende.

Besøksforbudet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys

a)
å oppholde seg på et bestemt sted, eller

b)
å forfølge, besøke eller på annet vis kontakte en annen person

Er det nærliggende fare for en handling som nevnt i første ledd a), b) og c), kan personen forbys å oppholde seg i sitt eget hjem.

Vi sier oss enige i departementets forslag om at besøksforbudet i eget hjem kan vare i høyst tre måneder av gangen. Besøksforbud kan bare opprettholdes så lenge vilkårene er oppfylt.

Krisesentersekretariatet anser det ikke som et uforholdsmessig inngrep å forlate egen bolig når en overgriper truer eller opptrer grovt krenkende. For å ivareta rettsikkerheten for begge parter sier vi oss likevel enige i at beslutningen om å fjerne en overgriper fra felles hjem bringes inn for forhørsretten.

I saksbehandlingsreglene må det innarbeides både for § 222a og § 222b og § 222c. Når påtalemyndigheten har besluttet å ilegge en person besøksforbud i eget hjem, skal beslutningen alltid, snarest råd og så vidt mulig innen tre dager bringes inn for forhørsretten. Oversittes tredagersfristen, skal grunnen opplyses i rettsboken. Rettens avgjørelse treffes ved kjennelse. Reglene i § 184 gjelder tilsvarende så langt så de passer.

Så lenge departementet går inn for å beholde den modellen som straffeprosessloven § 222a bygger på i dag, at påtalemyndigheten selv kan bringe saken inn for forhørsretten, sier Krisesentersekretariatet seg enige i lovforslaget. Det som er viktig er at også saksbehandlingsreglene innarbeides

Vi vet også at volden er mest effektiv om den utføres av den man har et kjærlighetsforhold med. Når en kvinne da befinner seg i voldens normaliseringsprosess, forskyves årsaken. I stedet for å se at det er mannen som har ansvaret for sine handlinger når han utøver vold, tror kvinnen at det er hennes feil at mannen slår. Når man samtidig er forelsket men redd, ensom med ansvaret, bærer hele skammen, selv om det er mannen som står for volden, blir livet et "kaos".

Kvinner som i begynnelsen lever i "normale" kjærlighetsforhold, forteller at mannen gjennom psykisk og fysisk vold etter hvert tilrøver seg makt og kontroll over deres liv. Kvinnene isoleres fra venner, familie og nettverk, og fratras dermed de reelle muligheter til åndelig vekst og utfoldelse. Når en kvinne avstår fra mye av den ytre utfoldelsen som tidligere gav henne innhold og bekreftelse, krymper også den indre selvfølelsen.

Ut fra våre erfaringer, samt forskning er det faktisk ikke bare snakk om vold mot kvinnen innen familien. Volden rammer hele familien, på tross av at far kanskje bare er direkte voldelig mot en mor. Samfunnet bruker ofte begrepet familievold, men dette begrepet er misvisende fordi det tilslører at den voldsutøvende part har ansvar for sine handlinger. Samtidig vet vi at vold skaper "voldsfamilier". Volden rammer hele familien, både direkte og indirekte, og konsekvensene er store.

Barn som vokser opp under kjærlighetsbetingelser der vold er et element, danner forståelsesstrukturer som gjør at også barnet forener vold og kjærlighet. Dette blir da barnets rettesnor for hvordan de opptrer i sine nære forhold senere i livet. Vold avler vold, fra generasjon til generasjon gjennom en slags sosial arv. Denne arven må vi nå pensjonere.

Det er derfor viktig at også påtalemyndigheten selv kan bringe saken inn for forhørsretten, slik at det ikke er kvinnen som skal gjøre noe med mannens kriminelle handlinger, men samfunnet.

I lovforslaget står det: Når en sak om besøksforbud i eget hjem bringes inn for retten, skal retten straks oppnevne forsvarer for den et forbud skal rettes mot, og bistandsadvokat for den et forbud et forbud skal beskytte. Reglene i § 100 og §§ 101-017 samt kapittel 9a gjelder tilsvarende så langt de passer.

Krisesentersekretariatet sier seg enig i dette forslaget.

Med tanke på at besøksforbudet skal hjemle retten til å fjerne en overgriper fra felles hjem, er vår frykt at mange overgripere vil føle at dette er et uforholdsmessig inngrep. Dette kan innebære at mange av de overgripere som blir fjernet fra eget hjem kommer til å ta dette inn for retten. Da må det kunne føres bevis for forhørsrettens beslutning.

Alle av landets politimyndigheter må straks utstyres med kameraer for å kunne dokumentere skader, både på personer og eventuelt inventar.

Politidistriktet må da til enhver tid besitte en samlet oversikt over status, bevis og vitner i alle innrapporterte volds/trusselsaker der partene er eller har vært gifte eller levd i ekteskapslignende forhold. Dersom den volds- eller trusselutsatte tidligere har vært bosatt i et annet politidistrikt skal det innhentes nødvendig dokumentasjon herfra om tidligere volds- eller trusselepisoder.

Igjen vil Krisesentersekretariatet presisere viktigheten av at foreslåtte instruks for politiet i saker der kvinner utsettes for vold eller trusler av nåværende eller tidligere samlivspartner blir iverksatt straks.

Foreslåtte instruks for politiet blir et meget viktig arbeidsredskap, for å sikre at alle forhold kan dokumenteres i en eventuell rettssak. Et annet forhold som må presiseres i en eventuell instruks er hvilken politistasjon eller lensmann som har ansvaret for å nedlegge og iverksette et besøksforbud. Som vi har nevnt innledningsvis er det ofte kvinner som må flytte for å kunne berge liv og helse. Dermed bør ikke overgriper og kvinnen i samme distrikt/fylke.

Eks. Nylig fikk en overgriper nedlagt et besøksforbud for et år. Den forbudet skulle beskytte hadde flyttet 3 ganger, og hadde nå fått innvilget kode 6. Forhørsretten i kvinnens nye hjemkommune innvilget besøksforbudet, og sendte det til overgriperens politistasjon i et annet fylke. En uke etterpå kom begjæringen tilbake til politiet i kvinnens hjemkommune. De mente at det var politiet i kvinnenens hjemkommune som skulle ha ansvaret for å forkynde og iverksette dette.

Kvinne fra Oslo ankommer til et krisesenter i et annet fylke på grunn av drapsrusler. Krisesenterets ansatte følger kvinnen til lensmannen i oppholdskommunen for å anmelde forholdet, samt begjære besøksforbudet. Lensmannen i oppholdskommunen mener det er politiet i Oslo som må behandle begjæringen om besøksforbudet, både med bakgrunn i at overgriper bor der, samt at dette er kvinnens opprinnelige hjemkommune.

Overgriper ankommer krisesenteret 5 ganger, hvor politiet må fjerne ham. Selv etter disse episodene får ikke kvinnen besøksforbud. Dette ender i en stor tragedie, da overgriper knivstikker kvinnen en morgen hun er på vei til skolen.

Krisesentersekretariatet krever en mer seriøs behandling fra politi og påtalemyndighet i overgrepssaker. Det er også en selvfølge å kreve at virkemidler som besøksforbud skal brukes. Politiets informasjon og opplysningsplikt om virkemidler som kan forebygge vold og trusler til de voldsutsatte må presiseres.

Eks. Kvinne som har flyttet tre ganger på grunn av drapstrusler ringer Krisesentersekretariatet. Hun sier at hun nå skal ta sitt eget liv, da han igjen har sporet opp henne, og har fremsatt trusler.

(i Sekretariatets brukerstatistikk for 2000 forteller 22% av kvinnene som bor på et av landets krisesentre at de har selvmordstanker eller har prøvd selvmord) . Barnefordelingsaken har hun vunnet i rettsapparatet, men hun har aldri fått informasjon eller blitt tilbudt virkemidler for å stoppe/forebygge truslene. Hun fikk etter denne henvendelsen hjelp fra krisesenteret.

Like viktig eller viktigere blir det å ta vare på kvinnene som ikke får sine overgripere dømt, eller fjernet fra eget hjem. Og alle de andre kvinnene som har vært eller er utsatt for overgrep. Det er her ressurser som settes inn økonomisk, for kvinnen og hennes barn, for krisesentrene og i faglig relevant medisinsk og sosial behandling. Holdningsskapende arbeid må også ha sin klare plass.

Hilsen Tove Smaadahl
Daglig leder